

KIRGIZİSTAN VE TACİKİSTAN SINIR SORUNLARI

Emrah Roni Mira

Uep Rapor No: 3
20.09.2022

Emrah Roni Mira

Uygulamalı Eğitim Programı Katılımcısı

ÖZET

20.yüzyılın başlarında Sovyet Birliği hükümeti tarafından Orta Asya'da çizilen ulusal ve bölgesel sınırlar karmaşık ve tartışmalıdır. Bunun sonucunda Orta Asyada yaşanan sınır sorunları günümüze kadar gelmiş ve bölgesel anlaşmazlıkları ortaya çıkarmıştır. Tacikistan, sınırlarını çizerken ve sınırlandırırken, 1924-1926 yılları arasında yapılan haritaları ve belgeleri esas almaktadır. Kırgızistan ise 1955-1958 yılları arasındaki haritaları ve belgeleri savunmaktadır. Bu makalede, Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki sınır sorununun nedenleri, Sovyetler Birliği dönemindeki sınır belgeleri konusundaki anlaşmazlıklar, toprak ve su kaynaklarının kullanımından kaynaklanan yerel çatışmalar ve anklav sorunu bağlamında incelenecektir. Bu doğrultuda, Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki sınır sorunlarının çözümü için öneriler getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Tacikistan, Sınır, Anklav, NTD, Sovyetler Birliği, Orta Asya

ABSTRACT

At the beginning of the 20th century, the national and regional borders drawn by the Soviet Union government in Central Asia are complex and controversial. Tajikistan has

based its calims on maps and documents made in 1924-1926. On the other hand, Kyrgyzstan defends maps and documents of 1955-1958. The border settlement of the Kyrgyz Republic with Tajikistan is long and controversial. Due to the disagreements about the Kyrgyz-Tajik borders, this situation causes tensions and conflicts between the states of the region.

Key Words: Kyrgyzstan, Tajikistan, Border, Enclave, NTD, Soviet Union, Central Asia

GİRİŞ

Dünyada güncel olarak sınır sorunların çözümünde siyaset doğrudan olumlu ya da olumsuz etkisini göstermektedir. Diyalog ve diplomasi yoluyla bir çözüm aranabilir ya da uzlaşmaz negatif bir siyasi tutumla devletlerarası ilişkiler olumsuz etkilenir ve farklı etnik kökenler arası çatışmalar ortaya çıkar. 1924 yılında Sovyet hükümeti tarafından Orta Asya'da çizilen ulusal ve bölgesel sınırlar karmaşık ve tartışmalıdır. Bunun sonucunda bölgede çeşitli anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Kırgızistanın Tacikistan ile sınırında da sorunlar mevcuttur. Kırgız Tacik sınırları üzerindeki arazi, meralar, su kaynaklarının dağılımı vb. ile ilgili anlaşmazlıklar nedeniyle sorunludur. Durum aynı zamanda anklav sorunu ile daha da kötüleşmektedir. Sınır sorununda iki ülke arasında doğrudan askeri olarak karşılıklı bir çatışma yaşanmamış olsa da, bölge halkının ve bazen de güvenlik güçlerinin dahil olduğu küçük ve kısa zamanlı olarak gerginliklerin olması sorunun güncelliği korumaktadır.

Bölgede yaşayan halkların yararına, çözüm için tüm fırsatları kullanmak gerekir. Kırgız ve Tacik halklarının ortak geçmişleri, dini ve komşuluk ilişkileri olduğu için sınır sorunlarının çözülmesinin çatışmaların aksine, sadece siyasi tarafların karşılıklı diyalog ve diplomasi yoluyla uzlaşması sonucu ile olması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki sınır sorunu ve itilaflı bölgeleri inceleyip Kırgızistan ve Tacikistanın maddi bir toprak kaybına uğramadan tartışmalı alanlar üzerinde uzlaşarak tartışmalı alanların yer değişimi ile iki ülke arasında sorunun kalıcı olarak bu şekilde çözebileceğini incelemektedir. Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki sınır sorunu ve itilaflı bölgeler üzerinde uzlaşmak için toprak değişikliği yapılabilir, fakat iki ülke arasındaki sınır sorunu çözülmez ise tarafların yeni bir çatışmaya sürüklenmesi muhtemeldir.

Bu bağlamda, Kırgızistan Tacikistan arasındaki sınır sorunları, ikili devlet ilişkilerine zarar vermektedir. Tacik - Kırgız ilişkilerinde, sorunun çözümüne yönelik uzlaşmaz politikalar çözümü engellemektedir. Kırgızistanın Tacikistan ile yaşadığı sınır sorunlarının çözülmemesi sonucunda yeni bir Tacik-Kırgız çatışması olasılığı görülmektedir.

KIRGIZİSTAN – TACİKİSTAN SINIR SORUNLARI

Kırgızistan ve Tacikistan sınırlarının belirlenmesi, yalnızca iki ülke arasındaki devlet sınırlarının tanımlanması ve belirlenmesi ile ilgili bir mesele değildir. Kırgızistan

Tacikistan sınır sorununu anlamak ve analiz etmek için bölgedeki sınır ilişkilerinin tarihsel sürecini bilmek ve anlamak çok önemlidir. Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki sınır ve genel olarak Orta Asyadaki diğer ülkelerinde arasındaki sınır ve bölgesel anlaşmazlıkların nedeni, Sovyet Birliğinin Sovyet Cumhuriyetlerinin bölgesel olarak ulusal sınırlarını belirlemek için uyguladığı Ulusal Sınırlama (NTD) politikasından kaynaklanmaktadır. Günümüzdeki sınır sorunları, Sovyetlerin NTD politikası ve ardından gelen değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Bu durum bölge devletleri için, özellikle de Kırgızistan ve Tacikistan için günümüze kadar uzanan iki devlet arasındaki en önemli sorun haline dönüşmüştür.[1] Tartışmalı alanlar üzerindeki çekişmelerin çoğu bölgenin tarihi, kültürü ve etnik özelliklerinin görmezden gelindiği bu NTD politikasının bir sonucudur.

Bu sorun, bölge halklarının tarım arazileri gibi geçim kaynaklarının sağlanması, sular gibi doğal kaynakların kullanımı, devletlerin yasal sınırları ve sınırları içerisinde kalmayan halklarının hakları ilgili çok yönlü, geniş bir konudur. Fakat tüm bu konularda öne çıkan temel sorun iki ülke arasındaki sınırların nihai olarak tanımlanamamasıdır. Tarihsel olarak Kırgızistan-Tacikistan sınır sorunları, toprak ve su kaynakları sorunları üzerinden şekillenmektedir. Yaşanan sorunlar Sovyetler Birliği zamanından, 1920'li yıllardan beri günümüze kadar hala devam etmektedir.

Kırgızlar ve Tacikler arasındaki yaşanan ilk çatışmalar 1936, 1938, 1969, 1975 ve 1989 yıllarında kayıtlara geçmiştir. Ak-Sai ve Vorukh (1975 ve 1989), Uch-Dobo ve Khoja Alo (1989) bölgelerindeki yaşanan olaylar bir anda ateşli silahlar kullanılarak çatışmalara dönüşmüştür.[2] 1989 yılında Kırgızistana bağlı Kök-Taş ve Tacikistan Cumhuriyeti'ne bağlı Çorkuh köylerinde, bağımsızlığının kazanılmasından sonra anlaşmazlıklar sürmüş ve bundan dolayı da çatışmalar daha da artmıştır. Bağımsız devletlerin oluşumunun ilk yılları, sanayinin gerilemesi ve nüfusun yaygın olarak işsiz kalması ve bunun sonucunda, yerel sakinlerin tarımsal faaliyetlere yönelmesi ile sınır köylerindeki nüfusunun çoğunluğu için toprak, istihdamın yanı sıra ana gelir kaynağı haline gelmiştir. Böyle bir durumda, bölgedeki kısıtlı topraklar üzerindeki tarafların hak iddiaları tartışmaların yaşanmasına ve çatışmaların artarak çoğalmasına neden olmaktadır.[3]

Bağımsızlıktan sonra, iki devlet arasındaki toplam 971 km'lik sınırın sadece 519 km'si çizilerek nihai olarak belirlenmiş oldu. Sınır hattının geri kalanı ise, özellikle Batken (Kırgızistan) ve Vorukh (Tacikistan) yerleşim bölgeleri de dahil olmak üzere İsfara bölgesiyle birlikte yaklaşık olarak üzerinde mutabakata varılamamış 70 tartışmalı alan vardır. Bu alanlar her iki taraf içinde de olası birer çatışma alanı olasılığı taşımaktadır.[4] Son 10 yıl içerisinde Kırgızistan ve Tacikistan sınır bölgelerinde her iki tarafında zarar gördüğü 150'den fazla olay yaşandı ve her yıl hala sınır hattı boyunca tartışmalı alanlar üzerinde çatışmalar yaşanmaya devam etmektedir.[5]

Çatışma bölgelerinde, yerel yöneticiler ve devlet başkanları seviyesinde çatışmaları çözmek için bir takım toplantılar yapıldı. Şubat 2020'de Kırgızistan ve Tacikistan hükümetleri bürokratları arasında 144 km uzunluğundaki tartışmalı sınırların durumunun belirlenmesi ve olası değişimleri konuşmak için düzenli müzakereler gerçekleştirildi, fakat bugüne kadar değişim için herhangi bir resmi prosedür uygulanmamıştır.[6] Sınırların belirlenmesi ve nihai olarak sınırlandırılması, her iki ülke için, özellikle de iki ülke arasındaki anlaşmaları kabul edip belirlenen yeni kurallara ve sınırlara uymak zorunda

olan bölge halkları için çok hassas bir durumdur. İki ülke arasındaki tartışmalı alanlar üzerinde anlaşmazlık ve belirsizliklerin ortaya çıkmasının başlıca sebepleri tarihsel resmi sınır belgeleri, toprakların ve su kaynakların kullanımı ile ilgilidir.

TARİHSEL SOVYET SINIR BELGELERİ

Kırgızistan ve Tacikistan olmak üzere Sovyetler Birliğinden bağımsızlıklarını kazanan ülkeler, devletin sınırlarının belirlenmesi için hangi belgenin gerekli olduğuna ve belgelerin tüm taraflar tarafından tanınıp, geçerli olup olmadığını göz önünde bulundurmamakta, kendi çıkarlarını korumak veya çıkarlarına aykırı iddiaları çürütmek için başvurdukları belgeleri öne sürmektedirler. Tacikistan, sınırlarını çizerken ve sınırlandırırken, 1924-1926, 1989 yılında yapılan haritalara ve yazılan belgeleri esas almaktadır. Fakat bu belgelerin aksine, Kırgızistan ise 1955-1958 yılları arasındaki haritaları ve belgeleri savunmaktadır.[7] 1924-1926 Haritası, 1990 yıllarda yapılan Orta Asyadaki devletlerin sınırlarının sınırlandırılması döneminde, bölge ülkeleri arasındaki ilk ulusal sınırların ortaya çıkmaya başladığı zamanda yapılmıştır.[8] Fakat bölge sınırlarının belirlenmesi hususunda görevli sınır belirleme komisyonu üyelerinin olası sınırların bölünmesi sonrasında yerel alanlarda coğrafi, nüfus popülasyonları ve sosyo-ekonomik gibi özellikler hakkında yeterince bilgi donanımına sahip olmamaları nedeniyle, tartışmalı sınırlar ve bölge içerisindeki arazilerde yer alan bazı kollektif çiftlik alanlarının sınırları, Kırgız SSC ve Tacik SSC'nin idari ulusal sınırları ile örtüşmemekteydi. SSCB Halk Komiserleri Konseyi, bu sorunu çözmek için " kollektif çiftliklerin fiili arazi kullanımı" kanununu esas almaya ve buna bağlı kalma karar verdi.

1955-1957 yıllarında, özel bir ortak sınır belirleme komisyonunun öncülüğünde, sınırların belirlenmesi ve sınırlandırılması üzerine ikinci bir çalışma ve araştırma yapıldı. Tacikistan hükümeti, yapılan bu çalışmanın sadece SSCB Bakanlar Kurulu ve Kırgızistan SSC Yüksek Sovyet Komiserliği tarafından onaylandığı ve bu çalışmanın Tacikistan tarafından yapılmadığı gerekçesiyle, çalışmanın tek taraflı olduğunu savunarak 1957 Sınırların Belirlenmesi Belgesini kabul etmediğini belirmektedir. Tacikistanlı bağımsız siyaset bilimci Parviz Mullojanov, 1957 haritasının daha yeni ve daha doğru olduğunu, bunun yeni ortak bir harita çizilmesi için temel alınabileceğini ifade etmektedir.[9] Fakat birden çok ve farklı tarihli sınır haritalarının olması, komşu devletlerarasındaki sınırların belirlemesi ve sınırlandırılması sorununu çözme girişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

TOPRAK VE SU KAYNAKLARININ KULLANIMI

Tacikistan ve Kırgızistanın sınır meselesi, toprak ve su gibi tabii kaynakların kullanılmasından dolayı ortaya çıkan yerel seviyedeki çatışmaların 1935li Sovyet dönemine kadar geri gittiği bilinmektedir. Tacikistan ve Kırgızistan arasında, çoğunlukla bölgede yaşan sakinlerin kullanımında paylaşılamayan ve neticesinde bölgede çatışmalara neden olan yaklaşık 40 akarsu bulunmaktadır. Çiftçilikle uğraşan bölge sakinlerine göre, çatışmaların temel sebebi, su kanalları üzerinde bulunan yukarı akışlı Tacik/Kırgız köyünün su kanalı kapatması ve olduğundan fazla su harcaması, bunun neticesinde diğerlerinin su

kullanmalarını engel olmasıdır.[10]

Bölgedeki su kaynakları arasından, etrafında çatışmaların ve çatışmaların yoğunlukla ortaya çıktığı birkaç tane su kanalı ve rezervuarı ayırt edilebilir. Bunlardan bir tanesi, Büyük Fergana su kanalının, Ak-Tatyr (Tatır) su kanalının ve Ravat Hidroelektrik Santralinin beslendiği kaynak olan Tortgul su rezervuarıdır. Tortgul su rezervuarı, ekilecek tarım alanlarını artırmak ve bölgedeki yaşayan hem Tacik hem de Kırgız halkının su ihtiyacını karşılayabilmek için 1970lerde yapılmıştı. Devletlerin bağımsızlıklarını kazanılmasıyla birlikte, bölgede su kaynaklarının paylaşımı ve kullanımı çok daha önemli bir konu haline geldi. Tacikistan, Sovyetler Birliğinin yıkılmasından sonra Kırgızistanın Tortgul su rezervuarından gelen suyun paylaşımına ilişkin anlaşmanın Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra durduğunu iddia etmektedir.[11]

1980lerden bu yana, Tacikistanın İsfara Bölgesindeki Tacikler ve Kırgızistanın Batken bölgesindeki Kırgızlar arasında yer yer olaylar meydana gelmiştir. Tacikler ve Kırgızlar arasındaki bölgesel seviyedeki olaylar 1982da Voruh-Tangide, 1988 senesinde ise Aktatır (Ak-Tatyr) Matç köylerinde yaşanmıştır.[12] 1989 yılının yaz döneminde Tacikistan'ın İsfara bölgesi ile Kırgızistan'ın Batken bölgesi ile sakinleri arasında Machai Kanalı'nın geçtiği bölgede bir çatışma meydana geldi.[13] Ayrıca, su kaynaklarının paylaşımı konusunda özelikle (Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan) üç ülke arasında paylaşılmış olan ana kaynağından çıkıp bölgede sınırlar ötesi bir nehir olan İsfara Nehrini anlatmak, bölgedeki su paylaşımının ne kadar hassas bir mesele olduğunu göstermek için çok önemlidir. İsfara Nehri'nin üzerine inşa edilmiş Tortgül Rezervuarı bulunmaktadır. Rezervuar 1971 yılında açılmıştır ve öngörülen hacmi 90 milyon m3 ve yüzey alanı 6.6 km2'dir. Rezervuar, Batken ve Isfara çevresindeki yaklaşık 9.000 hektarlık bir tarım arazisine su sağlamaktadır.[14]

Isfara Nehrinin su paylaşımı şeması şu şekildedir: 1 Ekim'den 1 Nisan Ayına kadar, Tortgul rezervuarında yani Kırgızistan sınırları içerisinde su toplanmaktadır. Daha sonra 1 Nisan'dan Haziran'a kadar (Isfara %61, Kanibadam %17, Beşharyk RU %16 ve Batken %6) diğer su oranları belirlenmektedir. Haziran ayı ile beraber suyun toplamda %28'i Kırgızistan tarafından kullanılmakta, kalanı ise diğer bölge devletleri arasında paylaşılmaktadır.[15]

Bölgede bu tür su dağıtım şemaları, su dağıtım hatlarının eski olmasından ve su miktarını tam olarak net bir şekilde tespit etmeyi mümkün kılmadığından dolayı, giden ve harcanan su oranları hatalı ve yanlıştır.[16] Kırgızistan ve Tacikistan'ın sınır hatlarında doğal kaynak yönetiminin dinamikleri adlı araştırma Murzakulova[17], sınır hattı üzerindeki sınırlı kaynakların kullanımlarının sınır bölgesinde yaşayan sakinlerin arasındaki çatışmaların bir sebebi olmadığını, sorunun aslında doğal kaynakların eşitsiz bir biçimde dağılımı ve kullanımından kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Toprak paylaşımında tarım arazilerinin kullanımı durumu biraz daha farklı, İsfar jamoatına [18] yakın Dostuk köyünde, yapılan yeni sınır düzenlemeleri ile birlikte artan sınır kontrolleri nedeniyle de Dostuk Köyü bu şartlar altında kendini suni bir izolasyon içinde bulmaktadır. Bölge halkı ekilebilir tarım arazilerine ulaşabilmek için ülke sınırları içerisinden çıkmadan Kırgızistan topraklarında kalarak yaklaşık 15 km yol gitmeleri

gerekmekte veya tarım arazilerine ulaşabilmek için Tacikistan sınırları içerisinden yaklaşık 300 metrelik bir yürüme ile Kırgızistandaki aynı tarım arazilerine ulaşım sağlayabilmektedir. Bölgede yaşayan halkın aksine, bu karışık durum genellikle sınır görevlileri için herhangi bir sorun oluşturmuyor. Fakat sınır hattının askerileştirilmesi, Dostuk bölgesinde yaşayan halkın ekonomik ve sosyal hayatını büyük oranda etkiledi. Sınır hattı üzerinde yapılan yeni düzenlemelerden önce bölge sakinleri genellikle diğer taraftaki Tacikler ile ticaret yapıp ve Taciklere ait pazarları, camileri veya hastaneleri ziyaret ederlerdi.[19] Fakat azalan bu ikili ilişkiler, sınır memurlarının denetimi altında yapılmaktadır.

1991 senesinde Rahman Nabiyev yönetimindeki Tacikistan, Kırgızistan Hükümetinden ayrı ayrı 10 bölgeden belirli alanlar üzerindeki toprakları istemiştir. Bu taleplerin ardından Kırgızistan Devlet Başkanı, Tacikistan Devlet Başkanını haksız iddialarından ve olayları tırmandırmaktan dolayı suçlamıştır. Karşılıklı yapılan açıklamalar ile Tacikistan ve Kırgızistan arasında siyasi bir kriz yaşanmıştır. Tacikistanın, Kırgızistandan toprak talebi Devlet Başkanı İmamali Rahman döneminde de devam etmiştir. Tartışmalı alanlar üzerindeki Tacik-Kırgız yerleşim yerleri, iki ülke halkı arasında sorunlar yaratmaktadır. Bölgedeki başlıca tartışmalı alanlar Vorukh, Kök-Taş, Kek-Terek, Ak-Sai, Orto-Boz, Kara-Bak, Somonion, Lyangar, Maksat ve Dostuk köyleridir.[20]

Resim: Tartışmalı Alanlar [21]

Başka bir çatışma nedeni de sınır bölgeleri üzerinde bulunan yollardır. Bu yollar bazen kısmen karşı ülkenin sınırlarına girip çıkmaktadır. Bu ülkelerarası yollar, taraflar arasında sorun çıkarmak ve protesto yapmak için kullanılabilmektedir. Tacik Vorukh-Isfara Karayolu Kırgızistan topraklarından üç kez geçmektedir. Otoban, Kırgız köyleri olan Kök-Terek, Taş-Tumshuk ve Ak-Sai üzerinden Tacikistanın anakarasına bağlanmaktadır.[22] Genellikle bu köyler üzerinde yaşanan sıkıntılardan dolayı yerel sakinler bu otobanı protestolar yaparak kapatıyorlar. Bu durumun tam tersi şeklindeki bir diğer yol olan Kırgız Batken-İsfana Karayolunda durum diğer yoldan hiç farksız da değil, Kırgız karayolu bazı kesimlerde Tacik

sınırını girmektedir. Taraflar arasında olası çatışmalarda Tacik Vorukh-Isfara Karayolu, Kırgızlar tarafından engellenirken; Tacik yerel sakinleri de Kök-Taş köyü çıkışında bulunan AK-SUU nehri üstünde yer alan köprü üzerinde Kırgız Batken-Isfana karayolunu kapatıyor. [23] Kırgızistan yönetimi yaşanabilecek sıkıntıları engellemek için Batken-Isfana Karayolunun bu köprüyü kullanmaması için Kök-Taş köyünün güney kısımlarda alternatif yeni bir güzergah inşa etme kararı aldı. Fakat yapılacak bu yeni yol Taciklere göre tartışmalı alanlardan geçmektedir.[24]

ANKLAV SORUNU

İki ülke arasındaki sınır meselesinin çözülmesini zorlaştıran ve taraflar arasında olayların yaşanması, çatışmaların ortaya çıkmasına neden olan bir diğer etken anklavlar konusudur. Kırgızistan içerisinde Tacikistana ait Kayragaç ve Voruh isminde iki tane toprak parçası yer almaktadır. Etrafı Kırgızistan ile çevrili, bir Tacikistan toprağı olan Voruh anklavı, özellikle çatışmaların yaşanma ihtimali çok yüksek olan bir alan olması durumundan dolayı önemlidir. Yüzölçümü açısından küçük olan Voruh anklavı, yaklaşık 30.00 insana ev sahipliği yapmasından dolayı bölgede önemli nüfus gücüne sahiptir. Bunun yanı sıra anklavın Kırgız yerleşim yerleri ile çevrili olması, bölgeyi daha önemli kılarken bir yandan da daha hassas bir hale büründürüyor. Kırgız köylerine giden ulaşım yolu Voruh anklavı içerisinden geçmektedir.[25] Kırgız köylüleri ihtiyaçlarını ve ticaretleri yaparken bu yolu kullanmak zorunda kalmaktadır.

Voruh anklavı içerisinde yaşayan Tacikistan vatandaşları ile anklav etrafında Kırgızistan vatandaşı olan Kırgız köylüleri arasında sürekli olarak olaylar yaşanmaktadır. Bundan dolayı bölge insanı arasında toprak ve su paylaşımı ile ulaşım yollarının paylaşımı gibi sebeplerden dolayı yaşanan olaylar hızlı bir şekilde çatışmalara dönüşüp ülkeler arasında bir sorun halini dönüşmektedir.[26] Son beş sene içerisinde Kırgızistan ile Tacikistan sınırı üzerinde 80den fazla birçok olay yaşanmıştır. Bunlara ulaşımının engellenmesi, köylülerin evlerinin yakılması, yöre halkının toplu kavgaları da eklenmiştir. Bu tür sebeplerle 11 Ocak 2014te Tacikistan ve Kırgızistan sınır güvenlik güçleri arasında silahlı bir çatışma yaşanmış ve sonucunda 8 insan ağır halde yaralanmıştır.[27] [28]

SONUÇ

Kırgızistan ve Tacikistan sınırlarının belirlenmesi, yalnızca iki ülke arasındaki devlet sınırlarının tanımlanması ve belirlenmesi ile sınırlı değildir. Bu sorun, bölge halklarının tarım arazileri gibi geçim kaynaklarının sağlanması, sular gibi doğal kaynakların kullanımı, devletlerin yasal sınırları ve sınırları içerisinde kalmayan halklarının hakları ilgili çok yönlü, geniş bir konudur. Fakat öne çıkan temel sorun iki ülke arasındaki sınırların nihai olarak tanımlanamamasıdır. Eğer Kırgızistan ve Tacikistan tartışmalı sınırlar konusunu nihai bir çözüme kavuşturmaya karar verirler ise, yerel unsurları da dikkate alarak, tüm tarafların çıkar ve sorunları göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer yerel unsurlar göz önünde bulundurulmaz ise suların kullanımı ve tarım arazilerin paylaşımı gibi meleseler üzerindeki yaşanan gerilimler nihai olarak iki devlet arasındaki net sınırlar anlaşıldıktan sonra bile

devam edebilme olasılığı vardır.

Son olarak özetle, Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki sınır sorunu ve itilaflı bölgeleri inceleyip Kırgızistan ve Tacikistanın maddi bir toprak kaybına uğramadan tartışmalı alanlar üzerinde uzlaşarak tartışmalı alanların yer değişimi ile iki ülke arasında sorunun kalıcı olarak çözebileceğini öngörülmektedir. Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki sınır sorunu ve itilaflı bölgeler üzerinde uzlaşmak için toprak değişikliği yapılması gereklidir. Fakat iki ülke arasındaki sınır sorunu çözülmez ise tarafların yeni bir çatışmaya sürüklenmesi muhtemeldir.

KAYNAKÇA

Бейшембиев Э.Дж. Вопросы Делимитации И Демаркации Государственной Границы Между Кыргызстаном И Таджикистаном (1920-2013 Гг.). Вестник Кыргызской Государственной Юридической Академии, Р аздел 1. Конституционное Право, Муниципальное Право, (2013):5-8 https://ksla.kg/wp-content/uploads/2022/01/vestnik-%E2%84%962-2013-1.pdf

Карта-схема конфликтов вокруг анклава Ворух в Баткенской области, AKIPRESS, 17 января 2020, https://kg.akipress.org/news:1591004

Каримов, Данияр. Главы Киргизии и Таджикистана обсудили конфликт на границе, RGRU (2019). https://rg.ru/2019/07/31/glavy-kirgizii-i-tadzhikistana-obsudili-konflikt-na-granice.html

Кыргыз-тажик чек арасы: суу башындагы жаңжал, BBC, 28 апрель 2021, https://www.bbc.com/kyrgyz/world-56899038

Центр поддержки джамоата Ворух. Потенциал для мира и угрозы конфликтов: Анализ развития приграничных сообществ Исфаринского района Таджикистана (дж. Ворух, Чорку, Сурх и Шураб) и Баткенского района Кыргызстана (Ак-сай, Ак-Татыр и Самаркандек). (2011): 1-114. http://www.cawater-info.net/bk/water_law/pdf/isfara-batken-analysis.pdf

Ороскулов, Таалайбек. Что Кыргызстан не может поделить с соседями все о спорных участках границ Sputnik Кыргызстан, (2019). https://ru.sputnik.kg/20190828/kyrgyzstan-spornye-territorii-1045547840.html

Сооронбаева, Асель. Почему Кыргызстан и Таджикистан не могут решить вопрос границ. И что можно сделать, Kaktus Media, (2019). https://kaktus.media/doc/399723_pochemy_kyrgyzstan_i_tadjikistan_ne_mogyt_reshit_vopros_granic._i_chto_mojno_sdelat.html

Юсупова, Диля. Разаков о конфликте на границе с Таджикистаном: Дорога наша, и мы будем ее достраивать, Kaktus Media, (2019). https://kaktus.media/doc/388307_razakov_o_konflikte_na_granice_s_tadjikistanom:_doroga_nasha_i_my_bydem_ee_dostraivat.html

Buyar, Cengiz. Doç.Dr. Cengiz Buyar ile Kırgızistan Hakkında Röportaj Kişisel Görüşme, 6 Mart 2020.

Damiani, Isabella. Kyrgyzstan-Tajikistan-Uzbekistan: Ferghana Valley. Border Disputes - A global Encyclopedia, Emmanuel Brunet-Jailly (ed.), (2015): 322-334.

İmanaliyeva , Ayzirak and İbragimova, Kamila. Kyrgyzstan, Tajikistan: Solving water puzzle key to preventing fresh fighting, Eurasia.Net. May 19, 2021. https://eurasianet.org/kyrgyzstan-tajikistan-solving-water-puzzle-key-to-preventing-fresh-fighting

Joldoshov, Altynbek. Kimlik ve Sınır: Orta Asyada Sınır Sorunları. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi 19 (2019): 303-326. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/894525

Kulikov, Maksim.What İs The Impact Of Climate On Local Communities İn The Isfara River Catchment?, Mountain Societies Research Institute, University Of Central Asia, Research Paper No.5, (January 2020): 1-49.

Kurmanalieva, Gulzana. Kyrgyzstan And Tajıkıstan: Endless Border Conflıcts, The Eu, Central Asia And The Caucasus İn The International System. S.1-10, (2019): 1-10. https://www.cife.eu/Ressources/FCK/EUCACIS_Online%20Paper%20No%204%20-%20Kurmanalieva.pdf

Matveeva, Anna. Divided we fall ☀ or rise? Tajikistan □□□□□□□□□□ border dilemma, Cambridge Journal of Eurasian Studies, (2017):1-21. https://doi.org/10.22261/94D4RC

Murzakulova, Asel. and Mestre Irene. Natural Resource Management Dynamıcs In Border Communıtıes Of Kyrgyzstan And Tajıkıstan. Research Report, Mountain Society Research Institute Of The University Of Central Asia, (April 2016):1-41 Doı:10.13140/Rg.2.1.1862.3601

Murzakuova, Asel. Contextual Factors Of Conflict İn Border Communities İn Batken Province, Kyrgyzstan, Research Report, Mountain Society Research Institute Of The University Of Central Asia, (September 2017):1-37. Doı:10.13140/Rg.2.2.24353.02403

Murzakuova, Asel. Challenges Of Social Cohesion And Tensions İn Communities On The Kyrgyz-Tajik Border , Research Report 2, Mountain Society Research Institute Of The University Of Central Asia, (September 2018):1-33. Doı:10.13140/Rg.2.2.26992.71686

Olimov, Muzaffar and Olimova, Saodat. Conflıcts Along The Border Of Ferghana Valley: New Reasons, New Partıcıpants, Russia And New States Of Eurasia, (2017): 21-40. https://cyberleninka.ru/article/n/2019-01-007-saodat-olimova-muzaffar-olimov-conflicts-along-the-border-of-ferghana-valley-new-reasons-new-participants-russia-and-new-states-of

Peters, Andrea. Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki kanlı sınır çatışmasının ardından WSWS.ORG, (2021). https://www.wsws.org/tr/articles/2021/05/10/kytj-m10.html

RFE/RLs Tajik and Kyrgyz Services. Cease-Fire Between Kyrgyzstan, Tajikistan Holding After Deadly Border Clashes,Radio Free Europe/Radio Liberty, April 30, 2021, https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-tajikistan-border-clashes-deaths-ceasefire/31230943.html

Ruslanova, Olga. and Makkambaev, Ulan. The Unsolved Issue: Can the Exchange of Territories Bring Peace to Kyrgyzstanis and Tajikistanis? Cabar Asia, (2020). https://cabar.asia/ru/nereshennyj-vopros-smozhet-li-obmen-territoriyami-pomirit-kyrgyzstantsev-i-tadzhikistantsev

[1] Andrea Peters, Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki kanlı sınır çatışmasının ardından WSWS.ORG, (2021). https://www.wsws.org/tr/articles/2021/05/10/kytj-m10.html

[2] Anna Matveeva, Divided we fall ☀ or rise? Tajikistan □□□□□□□□□□ border dilemma, Cambridge Journal of Eurasian Studies, (2017), pp. 4.

[3] ЦПД Ворух, Потенциал для мира и угрозы конфликтов: Анализ развития приграничных сообществ Исфаринского района Таджикистана (дж. Ворух, Чорку, Сурх и Шураб) и Баткенского района Кыргызстана (Ак-сай, Ак-Татыр и Самаркандек), Центр поддержки джамоата Ворух, (2011), 26-бет.

[4] Таалайбек Ороскулов, Что Кыргызстан не может поделить с соседями □ все о спорных участках границ Sputnik Кыргызстан, (2019). https://ru.sputnik.kg/20190828/kyrgyzstan-spornye-territorii-1045547840.html

[5] Данияр Каримов, Главы Киргизии и Таджикистана обсудили конфликт на границе, RGRU, (2019). https://rg.ru/2019/07/31/glavy-kirgizii-i-tadzhikistana-obsudili-konflikt-na-granice.html

[6] Olga Ruslanova and Ulan Makkambaev, The Unsolved Issue: Can the Exchange of Territories Bring Peace to Kyrgyzstanis and Tajikistanis? Cabar Asia, (2020). https://cabar.asia/ru/nereshennyj-vopros-smozhet-li-obmen-territoriyami-pomirit-kyrgyzstantsev-i-tadzhikistantsev

[7] Эсенгул Джумашевич Бейшембиев, Вопросы Делимитации И Демаркации Государственной Границы Между Кыргызстаном И Таджикистаном (1920-2013 Гг.). Вестник Кыргызской Государственной Юридической Академии, Р аздел 1. Конституционное Право, Муниципальное Право, (2013), 7-бет, Gulzana Kurmanalieva, Kyrgyzstan And Tajıkıstan: Endless Border Conflıcts, The Eu, Central Asia And The Caucasus İn The International System. S.1-10, (2019), pp.5.

[8] ЦПД Ворух , Потенциал для мира и угрозы конфликтов: Анализ развития приграничных сообществ Исфаринского района Таджикистана (дж. Ворух, Чорку, Сурх и Шураб) и Баткенского района Кыргызстана (Ак-сай, Ак-Татыр и Самаркандек), 25-бет.

[9] Асель Сооронбаева, Почему Кыргызстан и Таджикистан не могут решить вопрос границ. И что можно сделать, Kaktus Media, (2019). https://kaktus.media/doc/399723_pochemy_kyrgyzstan_i_tadjikistan_ne_mogyt_reshit_vopros_granic._i_chto_mojno_sdelat.html

[10] Gulzana Kurmanalieva, Kyrgyzstan And Tajıkıstan: Endless Border Conflıcts, pp.8.

[11] Ayzirak İmanaliyeva, Kamila İbragimova. Kyrgyzstan, Tajikistan: Solving water puzzle key to preventing fresh fighting, Eurasia.Net, May 19, 2021, https://eurasianet.org/kyrgyzstan-tajikistan-solving-water-puzzle-key-to-preventing-fresh-fighting

[12] Joldoshov, Kimlik ve Sınır: Orta Asyada Sınır Sorunları, sf.316.

[13] Сооронбаева, Почему Кыргызстан и Таджикистан не могут решить вопрос границ. И что можно сделать,

[14] Maksim Kulikov,What İs The Impact Of Climate On Local Communities İn The Isfara River Catchment?, Mountain Societies Research Institute, University Of Central Asia, Research Paper No.5, (January 2020), sf.6.

[15] 19 ЦПД Ворух , Потенциал для мира и угрозы конфликтов: Анализ развития приграничных сообществ Исфаринского района Таджикистана (дж. Ворух, Чорку, Сурх и Шураб) и Баткенского района Кыргызстана (Ак-сай, Ак-Татыр и Самаркандек), 35-бет.

[17] Asel Murzakulova, Irene Mestre, Natural Resource Management Dynamıcs In Border Communıtıes Of Kyrgyzstan And Tajıkıstan. Research Report, Mountain Society Research Institute Of The University Of Central Asia, (April 2016).

[18] Jamoat: Köyden büyük idari birimdir.

[19] Asel Murzakuova, Challenges Of Social Cohesion And Tensions İn Communities On The Kyrgyz-Tajik Border, Research Report 2, Mountain Society Research Institute Of The University Of Central Asia, (September 2018), pp.11.

[20] Asel Murzakuova, Contextual Factors Of Conflict İn Border Communities İn Batken Province, Kyrgyzstan, Research Report, Mountain Society Research Institute Of The University Of Central Asia, (September 2017), pp.5-6.

[21] RFE/RLs Tajik and Kyrgyz Services. Cease-Fire Between Kyrgyzstan, Tajikistan Holding After Deadly Border Clashes,Radio Free Europe/Radio Liberty, April 30, 2021, https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-tajikistan-border-clashes-deaths-ceasefire/31230943.html

[22] Ороскулов, Что Кыргызстан не может поделить с соседями все о спорных участках границ.

[23] Карта-схема конфликтов вокруг анклава Ворух в Баткенской области, AKIPRESS, 17 января 2020, https://kg.akipress.org/news:1591004

[24] Диля Юсупова, Р азаков о конфликте на границе с Таджикистаном: Дорога наша, и мы будем ее достраивать, Kaktus Media, (2019). https://kaktus.media/doc/388307_razakov_o_konflikte_na_granice_s_tadjikistanom:_doroga_nasha_i_my_bydem_ee_dostraivat.html

[25] 27 Joldoshov, Kimlik ve Sınır: Orta Asyada Sınır Sorunları sf.316.

[27] Кыргыз-тажик чек арасы: суу башындагы жаңжал, BBC, 28 апрель 2021, https://www.bbc.com/kyrgyz/world-56899038

[28] Muzaffar Olimov, Saodat Olimova, Conflıcts Along The Border Of Ferghana Valley: New Reasons, New Partıcıpants, Russia and New States Of Eurasia, (2017), pp.22.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: Mira, Emrah Roni. 2026. "KIRGIZİSTAN VE TACİKİSTAN SINIR SORUNLARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Uep Rapor No.2022 / 3. Eylül 20. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/UEPRapor/KIRGIZISTAN-VE-TACIKISTAN-SINIR-SORUNLARI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır